

**Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського**

ЗАТВЕРДЖУЮ
Ректор Вінницького державного
педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського

_____ проф. Лазаренко Н.І.
« ____ » _____ 2019 р.

ПРОГРАМА І КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ
додаткового вступного випробування
із *Загального землезнавства*
для вступу на СВО «магістр»
Спеціальність: 103 Науки про Землю та
014 Середня освіта (Географія)

Голова фахової атестаційної комісії –
Доктор географічних наук, професор

Г.І. Денисик

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Вступний іспит із загального землезнавства щодо вступу на ОС магістр передбачає перевірку теоретичної, практичної і прикладної підготовки випускників вищого навчального закладу зі спеціальності 014 Середня освіта (географія) та спеціальності 103 Науки про Землю за ступенем вищої освіти.

У зв'язку з реалізацією системою Вищої освіти України ідей Болонського процесу на природничо-географічному факультеті освітній процес здійснюється за кредитно-трансферною накопичувальною системою і передбачає ступеневий рівень підготовки фахівців. Основними завданнями підготовки за ступенем вищої освіти магістр є формування ґрунтовних знань з фаху та широке залучення інноваційних технологій, формування географічного світогляду, надбання вмінь орієнтуватись у великому обсязі професійної інформації, аналізувати її та застосовувати у практичній професійній діяльності.

Основою успішності виконання поставлених завдань є систематичне формування у студентів теоретичних положень географічної науки, географічних законів і закономірностей, основних термінів і понять упродовж всього терміну навчання. У відповідності до цього викладачами природничо-географічного факультету ВДПУ складена програма вступного іспиту з географії до якої увійшли теоретичні і практичні питання у відповідності до дисциплін навчального плану спеціальності. Програмою передбачене висвітлення міжпредметних зв'язків географічних дисциплін і соціальних процесів та їх наслідків, а також зв'язки з іншими предметами негеографічного циклу. При цьому була врахована специфіка дисципліни, а також методичні підходи до викладання фахових дисциплін, виходячи з того, щоб підготувати молодого спеціаліста до виконання професійних обов'язків.

Студент, що претендує на здобуття СО магістр під час складання вступного іспиту повинен показати:

- ґрунтовні знання основних понять і термінів сучасного землезнавства;
- ґрунтовні знання основних географічних законів і закономірностей у

природі і суспільстві;

- вміння аналізувати географічну інформацію з використанням географічних карт і атласів, географічної літератури, аналізувати супутню інформацію та застосовувати її у географічних дослідженнях;
- вміння застосовувати отримані теоретичні знання і практичні уміння із загального землезнавства під час викладання географії у середніх навчально-виховних закладах;
- вміти застосовувати різні методичні прийоми і підходи до викладання фахових дисциплін.

Програма вступного іспиту підготовлена на основі програм дисципліну відповідності до державних стандартів підготовки (освітньо-кваліфікаційна характеристика та освітньо-професійна програма).

При підготовці до іспиту студентам рекомендується використовувати літературу, що наведена у програмі.

Програма вступного іспиту складається з наступних розділів:

1. Пояснювальна записка.
2. Основний зміст.
3. Критерії оцінювання.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ

«ЗАГАЛЬНЕ ЗЕМЛЕЗНАВСТВО» (ЧАСТИНА I)

Загальнеземлезнавство як наука

Місце загального землезнавства у фізичній географії. Розділи загального землезнавства. Взаємозв'язок з іншими науками та значення. Структура і зміст курсу загального землезнавства, його місце у системі підготовки вчителя географії.

Всесвітнього склад та будова.

Космічні тіла і їх взаємодія. Метагалактика. Наша Галактика. Сонце, його будова. Сонячне випромінювання. Сонячна активність і її вплив на географічну оболонку. Планети Сонячної системи. Закони руху планет. Гіпотези про походження Сонячної системи. Умови виникнення життя у Сонячній системі.

Фігура і розміри Землі.

Розвиток уявлень про фігуру Землі: шар, сфероїд, геоїд. Географічне значення фігури і розмірів Землі.

Внутрішня будова Землі, склад, маса, густина, температура. Основні географічні наслідки. Осьове обертання Землі і його наслідки. Гравітаційне і геомагнітне поле Землі, їх характеристика та значення для планетарних процесів. Обертання Землі навколо Сонця і його наслідки.

Атмосфера Землі.

Будова і вертикальна протяжність атмосфери. Гіпотези про походження і еволюцію атмосфери. Взаємодія атмосфери з іншими оболонками Землі. Сонячна радіація в атмосфері та на підстилюючій поверхні. Радіаційний баланс і його складові. Тепловий режим підстилюючої поверхні. Тепловий режим атмосфери.

Вода в атмосфері.

Загальна кількість і форми перебування води в атмосфері. Залежність характеристик вологості від температури. Випаровування і випаровуваність. Атмосферне зволоження. Коефіцієнт зволоження. Радіаційний індекс сухості. Планетарні закономірності розподілу атмосферного зволоження. Атмосферні опади. Закономірності розподілу атмосферних опадів на Земній кулі.

Атмосферний тиск.

Одиниці і методи виміру атмосферного тиску. Зміна тиску з висотою, баричний ступінь. Причини зміни тиску. Планетарні закономірності розподілу тиску на підстилюючій поверхні і у вільній атмосфері. Центри баричної дії атмосфери (циклони та антициклони).

Повітряні маси.

Поняття про повітряну масу, формування повітряних мас. Теплі і холодні, морські і континентальні повітряні маси. Трансформація повітряних мас.

Географічні типи повітряних мас. Атмосферні фронти.

Циркуляція атмосфери.

Загальна циркуляція атмосфери і місцева циркуляція. Планетарна схема розподілу тиску і переважаючі вітри. Циркуляція атмосфери в тропічних і помірних широтах в приземному шарі і пануючі вітри: пасати, західні вітри і вітри помірних широт.

Погода і клімат.

Елементи погоди. Карти погоди, їх аналіз. Короткотермінові і довготермінові прогнози погоди. Використання космічних спостережень для передбачення погоди. Значення прогнозів погоди.

Кліматоутворюючі фактори та їх аналіз цих факторів, особливості їх прояву в різних районах Земної кулі. Класифікація кліматів. Характеристика кліматичних поясів і областей. Вплив людської діяльності на клімат і його можливі негативні наслідки.

Гідросфера - частина географічної оболонки.

Кругообіг води у природі. Великий і малий кругообіг. Значення кругообігу для географічної оболонки. Світовий водний баланс. Світовий океан - цілісне природне утворення. Тепловий режим Світового океану. Лід в океанах і морях.

Течії.

Походження океанічних течій. їх класифікація. Теплі, холодні і нейтральні течії. Вітрові течії. Загальна схема поверхневих течій.

Водні маси і структурні зони.

Поверхневі водні маси: екваторіальні, тропічні, помірні, полярні. Вертикальна структура водних мас: підповерхневі, проміжні, глибинні і придонні. Мінеральні, енергетичні і біологічні ресурси Світового океану.

Підземні води.

Класифікація підземних вод за умовами залягання. Підземні водоносні горизонти. Грунтові води і верховодка. Міжпластові води, їх характеристика. Артезіанські басейни. Джерела, їх типи і режим.

Річки.

Річкові системи і їх типи. Швидкість течії. Витрата води у річці. Живлення і водний режим річок. Джерела живлення. Фазиводного режиму. Режим рівнів у річках. Річковий стік і його характеристики. Фізико-географічні фактори стоку. Класифікація рік за джерелами живлення і водним режимом. Зональні типи водного режиму річок. Рациональне використання річок.

Озера і болота.

Озерні улоговини, їх походження і морфометричні характеристики.

Водні маси озер. Озера евтрофні, оліготрофні і дистрофні.
Рациональне використання озер. Типи боліт.

Льодовики.

Сучасне зледеніння Землі, його розміри і розташування.
Умови виникнення і розвитку льодовиків. Живлення льодовиків і їх будова. Рух льодовиків. Морфологічні типи льодовиків.

«ЗАГАЛЬНЕ ЗЕМЛЕЗНАВСТВО» (ЧАСТИНА II)

Літосфера.

Сучасні уявлення про літосферу, її формування.
Основні риси земної поверхні, її вертикальна неоднорідність. Зміст понять "рельєф", "формирельєфу". Планетарні мега-, макро-, мезо-, мікроформирельєфу.

Рельєфоутворення.

Формування рельєфу під впливом екзогенних процесів.
Формування рельєфу під впливом ендегенних процесів. Поняття про геотектуру, морфоструктуру, морфоскульптуру.

Основні елементи планетарного рельєфу: материки і западини океанів.
Рельєф суходолу. Морфоструктура, основні типи гірської та рівнинної морфоструктури. Гірський рельєф геосинклінальних, епігеосинклінальних і епіплатформених областей. Рівнинний рельєф. Класифікація гір (за генезисом).

Рельєф два Світового океану.

Основні геотектури дна океану: океанічні рівнини і гори.
Особливості прояву ендегенних процесів на дні океану. Активні тектонічні зони. Формування в них рельєфу. Морфоструктура дна Світового океану.

Морфоскульптура.

Класифікація морфоскульптури суходолу за провідним рельєфоутворюючим процесом.

Флювіальний рельєф. Кріогенний рельєф. Еоловий рельєф. Карстовий рельєф. Гляціально-нівальний рельєф. Рельєф берегів.

Жива речовина у географічній оболонці

Загальна характеристика біосфери. Її горизонтальна і вертикальна структура. Вчення Вернадського про біосферу. Біологічний кругообіг речовини і енергії.

Поняття про біогеоценози й екосистеми. Розподіл живих організмів: у Світовому океані та на материках.

Географічна оболонка. Географічне середовище і суспільство

Географічна оболонка, визначення поняття, її межі.
Загальні закономірності будови і розвитку географічної оболонки: єдність і

цілісність, кругообігречовини і енергії, ритмічність, полярнаасиметрія. Основніфакториі закономірностігоризонтальної і вертикальноїдиференціаціїгеографічноїоболонки.Ярусність.

Проблема взаємодіїсуспільства і природи. Географічесередовище і географічнаоболонка. Значеннягеографічногосередовища для суспільноговиробництва. Впливлюдськогосупільства на географічесередовище в різніетапирозвиткусупільства.

**Критерії
оцінювання знань студентів вступлення магістра результатами складання
вступного додаткового іспиту з Загального землезнавства**

Допущений	Студент правильно, повно та аргументовано розкриває всі питання, демонструє вміння самостійно аналізувати теоретичний матеріал, досконало володіє географічною номенклатурою та термінологією, викладає матеріал чітко і логічно.
Недопущений	Студент не розкриває зміст питань з географії, не в змозі їх аналізувати і послідовно і логічно викласти, допускає помилки, не володіє географічною номенклатурою та термінологією.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антонов В.С. Короткий курс загальної метеорології / В.С. Антонов. – Чернівці: Рута, 2004. – 336с.
2. Атлас Винницької області. – М.: ГУГК, 1985.
3. Атлас мира. – М.: ГУГК МВД СССР, 1958. – 284 с.
4. Атлас мира. – М.: ГУГК СССР, 1988. – 337 с.
5. Багров В.М. Землезнавство: Підручник / В.М. Багров, В.О. Боков, І.Г. Черваньов. – К.: Либідь, 2000. – 464 с.
6. Бакулин П.Н., Курс общей астрономии./ П.Н. Бакулин, З.В.Кононович, В.М.Мороз.– М.: Наука, 1974. – 543с.
7. Богомоллов Л.А, Общее землеведение / Л.А. Богомоллов, С.С. Судакова. – М.: Недра, 1971. – 227 с.
8. Богословский Б.Б. Общая гидрология (гидрология суши) /Б.Б. Богословский. – Л.: Гидрометеиздат, 1984. – 422с.
9. Вальчук-Оркуша О.М. Загальне землезнавство. Гідрологія / О.М Вальчук-Оркуша. – Вінниця: Едельвейс, 2010.
10. Воловик В.М. Загальне землезнавство Практикум. Навчальний посібник. / В.М. Воловик. – Вінниця, 2001.
11. Географический атлас для учителей средней школы. - М.:ГУГК, 1985. – 238с.
12. Географический энциклопедический словарь: Географические названий. – М.: Советская энциклопедия, 1989. – 592 с.
13. Географічна енциклопедія України: В 3-х томах / Редкол. ... О.М.Маринич та Ін. – К.: Українська енциклопедія ім.М.П.Бажана, 1993. – Т.3.
14. Геоморфология Украинской ССР. - К.: Вища школа, 1990. - 285 с.
15. Геренчук К.И. Общее землеведение / К.И. Геренчук, В.А. Боков, И.Г. Черванев. – М.: Высшая школа, 1984.-256 с.
16. Давидов Л.К. Общая гидрология / Л.К. Давидов. – Л.: Гидрометеиздат, 1973. –462с.
17. Дроздов О.А. Климатология /О.А. Дроздов. – Л.: Гидрометеиздат, 1989. –568с.
18. Коротун І.М. Основи загального землезнавства /І.М. Коротун. – Рівне, РДТУ, 1999. –310с.
19. Коротун І.М. Прикладна геоморфологія /І.М. Коротун. – Рівне: ДРВП, 1996. – 132 с.
20. Костенко Н.П. Геоморфология /Н.П. Костенко. – М.: МГУ, 1985. – 312с.
21. Костин С.И. Основы метеорологии и климатологии /С.И. Костин. – Л.: Гидрометеиздат, 1958. –403с.
22. Леонтьев О.К. Общая геоморфология / О.К. Леонтьев, Рычагов Г.И. – М.: Высшая школа, 1979. – 287 с.
23. Мильков Ф.Н. Общее землеведение / Ф.Н. Мильков. – М.: Высшая школа, 1990. – с. 65-85.
24. Неклюкова Н.П. Общее землеведение /Н.П. Неклюкова. – М.: Просвещение, 1967. – С. 6-47, 296-385.
25. Олійник Я.Б., Загальне землезнавство: Навчальний посібник. /

- Я.Б. Олійник, П.Г. Шищенко. – К.: Знання, 2003.
- 26.Олійник Я.Б.Загальнеземлезнавство / Я.Б. Олійник, Р.П. Федорищак, П.Г.Шищенко– К.: Знання-Прес, 2003. – 247 с.
- 27.Федорищак Р.П. Загальнеземлезнавство: Навчальний посібник. / Р.П. Федорищак. - К.: Вища школа, 1995. -223 с.
- 28.Черваньов І.Г. Землезнавство: Підручник для університетів, / І.Г. Черваньов, М.В. Багров, В.О. Боков. -К.:Либідь, 1998.
- 29.Якушко О.Ф. Основи геоморфології / О.Ф. Якушко. – Минск: Виш. школа, 1986. - 302 с.